

ผลสะท้อนทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ และสัญญาเช่าซื้อ: การวิเคราะห์ตามกฎหมายของ สปป.ลาว*

A LEGAL ANALYSIS OF THE IMPLICATIONS OF INSTALLMENT SALE AND HIRE-PURCHASE CONTRACTS UNDER LAO CIVIL LAW

วิชัย ศรีหาปัญญา¹, ทองคำ ลอยาง² และ คำผิว วิไลพอน³

Vixay Syhapanya¹, Thongkham Loryang² and Khamphiou Vilayphone³

¹⁻³คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว, สปป.ลาว

¹⁻³Faculty of Law and Political Science, National University of Laos, Lao PDR

Corresponding Author's Email: k.vilayphon@nuol.edu.la

วันที่รับบทความ : 12 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 22 กรกฎาคม 2568

Received 12 July 2025; Revised 20 July 2025; Accepted 22 July 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างทางกฎหมายระหว่าง “สัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ” กับ “สัญญาเช่าซื้อ” ภายใต้กฎหมายแพ่งของ สปป.ลาว โดยมุ่งวิเคราะห์ผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจผิดเกี่ยวกับประเภทของสัญญา ตลอดจนปัญหาความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาที่อาจเกิดจากการใช้สัญญาที่ไม่ชัดเจนหรือไม่เป็นธรรม งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงเอกสารทางกฎหมาย (Doctrinal Legal Research) โดยศึกษาตัวบทกฎหมายแพ่งลาว คำอธิบายประกอบ กรณีศึกษาในภาคปฏิบัติ และเปรียบเทียบกับแนวทางของประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารทางกฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ รายงานวิจัย และกฎหมายต่างประเทศที่

Citation:

*วิชัย ศรีหาปัญญา, ทองคำ ลอยาง และ คำผิว วิไลพอน. (2568). ผลสะท้อนทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระและสัญญาเช่าซื้อ: การวิเคราะห์ตามกฎหมายของ สปป.ลาว. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม, 3(4), 502-517.

Vixay Syhapanya, Thongkham Loryang and Khamphiou Vilayphone. (2025). A Legal Analysis Of The Implications Of Installment Sale And Hire-Purchase Contracts Under Lao Civil Law.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(4), 502-517.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประมวลกฎหมายแพ่งของ สปป.ลาว ยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อ ทำให้เกิดช่องว่างทางการตีความและ 2) เกิดช่องว่างทางกฎหมายทำให้ผู้ประกอบการร่างสัญญาโดยไม่สอดคล้องกับผู้บริโภค เช่น การระบุว่าเป็นสัญญาซื้อแต่มีสิทธิยึดทรัพย์คืนโดยไม่มีคำสั่งศาล 3) ผู้วิจัยเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้ออย่างชัดเจน จัดทำแบบสัญญากลาง ควบคุมเงื่อนไขไม่เป็นธรรม และออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งเสนอให้พัฒนาทฤษฎี “กรรมสิทธิ์เชิงเงื่อนไข” และหลัก “ความเป็นธรรมในเนื้อหาสัญญา” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตีความและตัดสินคดีให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม⁴⁾ รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนสปป.ลาวมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทั้งสองฉบับ

คำสำคัญ: สัญญาซื้อขายแบบผ่อนชำระ, สัญญาเช่าซื้อ, กรรมสิทธิ์, ความรับผิดชอบทางแพ่งและอาญา, ระบบกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว

Abstract

This research aims to analyze the legal differences between installment sale contracts and hire-purchase contracts under the Lao People's Democratic Republic's Civil Code. The study examines the legal consequences arising from misunderstandings about contract types, as well as the civil and criminal liabilities associated with ambiguous or unfair contractual terms. The research adopts doctrinal legal methodology, relying on statutory interpretation, case analysis, and comparative legal frameworks within civil law systems.

This research uses qualitative research methodology by collecting data from legal documents, books, textbooks, academic articles, research reports and related foreign laws (Documentary Research) by using content analysis and comparative analysis

The findings indicate that Lao civil law lacks specific provisions on hire-purchase contracts, resulting in interpretative gaps that allow contractual imbalances, especially against consumers. For instance, some contracts are

labeled as sales but include unilateral repossession clauses without judicial oversight. This study recommends codifying specific rules on hire-purchase contracts, standardizing contract forms, regulating unfair terms, and enacting consumer protection legislation. It also proposes doctrinal developments such as conditional ownership theory and substantive fairness principles to ensure legal interpretations are aligned with equity and the rule of law. The government should have a policy to promote Lao PDR citizens to have knowledge and understanding of both laws.

Keywords: Installment Sale Contract, Hire-Purchase Contract, Ownership, Civil and Criminal Liability, Lao Civil Law System

บทนำ

ในโลกสมัยใหม่ที่เศรษฐกิจมีการขับเคลื่อนด้วยระบบตลาดเสรี การบริโภคได้กลายเป็นพฤติกรรมหลักที่สะท้อนถึงความต้องการ ความสะดวกสบายและสถานะทางสังคมของบุคคล การได้ครอบครองหรือใช้สอยสินค้า เช่น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า หรือวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ จึงไม่จำกัดอยู่ที่ผู้มีกำลังจ่ายเท่านั้น กลไกการตลาดและการเงินได้พัฒนาวิธีการเข้าถึงสินค้าเหล่านี้ผ่านกลไก “การผ่อนชำระ” และ “การเช่าซื้อ” ซึ่งทำให้ผู้บริโภคสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินได้โดยไม่จำเป็นต้องชำระเงินเต็มจำนวนตั้งแต่ต้น (สินสิริ วาณิชย์ อ., 2024)

ในบริบทของสปป.ลาว ในระบบกฎหมายสังคมนิยม (René D,1989) สัญญาประเภทนี้เริ่มเข้ามามีบทบาทในวงจรเศรษฐกิจและการค้าอย่างแพร่หลาย ทั้งในระดับบุคคลและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (ธนิตกุล ศ.,2016) การที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้นผ่านการชำระเงินเป็นงวด ๆ ทำให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ได้ก่อให้เกิดข้อพิพาทจำนวนมากเกี่ยวกับ “ความเข้าใจผิด” หรือ “การหลอกลวง” เกี่ยวกับประเภทของสัญญาที่ทำขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่าง “สัญญาซื้อขายแบบผ่อนชำระ” (installment sale contract) และ “สัญญาเช่าซื้อ” (hire-purchase contract) ซึ่งแม้ในเชิงการใช้งานอาจดูคล้ายกัน แต่ในทางกฎหมายกลับมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ สัญญาซื้อขายผ่อนชำระเป็นการซื้อขายโดยสมบูรณ์ตั้งแต่มีการตกลงและ

ส่งมอบ แม้ยังไม่ชำระครบ ขณะที่สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าโดยมีสิทธิเพิ่มเติมในการซื้อ ภายหลัง ซึ่งกรรมสิทธิ์จะยังคงอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อจนกว่าจะชำระเงินครบตามกำหนด

ปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ คือ บุคคลจำนวนมากทำสัญญาทั้งสองประเภทโดยขาดความเข้าใจในลักษณะและผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เมื่อเกิดความเสียหาย เช่น ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระ ผู้ให้เช่าซื้อยึดทรัพย์คืน ผู้ซื้อผ่อนชำระเข้าใจผิดว่าเป็นเพียงการเช่า หรือผู้ให้บริการใช้ช่องว่างทางกฎหมายในการบังคับสิทธิในทางที่ไม่เป็นธรรม สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางแพ่งและอาจขยายไปสู่ความรับผิดชอบทางอาญาในบางกรณี แม้ประมวลกฎหมายแพ่งของ สปป.ลาว ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา ตลอดจนบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการซื้อขาย มาตรา 406 และการชำระเป็นงวด มาตรา 408 สัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ และสัญญาเช่าซื้อ มาตรา 414 แต่ยังคงขาดบทบัญญัติที่แยกประเภทสัญญาทั้งสองนี้อ่างชัดเจน ซึ่งทำให้เกิดความสับสนทั้งในหมู่ประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจ (กระทรวงยุติธรรม สปป.ลาว, 2023) นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับการใช้สัญญาที่เขียนขึ้นโดยฝ่ายเดียว (Adhesion contract) การหลีกเลียงภาษี การบังคับยึดทรัพย์โดยไม่ผ่านกระบวนการศาล หรือการคิดดอกเบี้ยและค่าปรับเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึง ความเปราะบางของกลไกคุ้มครองผู้บริโภค และความจำเป็นที่ต้องตีความบทบัญญัติที่มีอยู่ให้ สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและความยุติธรรม (Micklitz, Hans-W., 2011)

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะทำการศึกษาลักษณะทางกฎหมายของ สัญญาทั้งสองประเภทอย่างละเอียด ทั้งในแง่ของโครงสร้างทางนิติกรรม ความแตกต่างของผลทางกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา ตลอดจนความรับผิดชอบในการผิดสัญญาหรือนื้อฉาเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการปรับปรุงกฎหมายและแนวทางการใช้สัญญาอย่างเหมาะสมในบริบทของ สปป.ลาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางกฎหมายและโครงสร้างของสัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ และสัญญาเช่าซื้อตามบทบัญญัติของกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางกฎหมายสัญญาและผลทางกฎหมายของสัญญาทั้งสองประเภท

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความรับผิดชอบของคู่สัญญาในกรณีที่มีการเข้าใจผิดหรือฉ้อฉลในการทำสัญญา และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายในส่วนของกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา ของ สปป.ลาว

4. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่แขวงจำปาสักและในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เสนอแนะแนวทางการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ สปป.ลาว ได้มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทั้งสองสัญญา

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางนิติศาสตร์ที่เรียกว่า Doctrinal Legal Research หรือ การวิจัยเชิงเอกสารทางกฎหมายซึ่งเป็นระเบียบวิธีหลักในการศึกษากฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีอยู่แล้วในระบบกฎหมายของประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Civil Law อย่าง สปป.ลาว

1. ระเบียบวิธีนี้เน้นการวิเคราะห์ตัวบทกฎหมาย (statutory law) และหลักการทางกฎหมาย (legal doctrines) ที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายหลัก เช่น ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายลำดับรอง ซึ่งรวมถึงคำอธิบายกฎหมาย แนวคำวินิจฉัย หรือเอกสารตีความทางราชการนอกจากนี้ ยังอาศัยแนวทาง การวิเคราะห์เนื้อหากฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Textual Legal Analysis) ในการศึกษาภาษากฎหมายอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านถ้อยคำ โครงสร้าง และเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติ โดยเน้นการวิเคราะห์ความหมายของกฎหมายในทางทฤษฎี การนำไปใช้ในทางปฏิบัติ และผลกระทบในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลนี้เป็นการแสวงหาความสอดคล้องระหว่างข้อความในกฎหมาย ความมุ่งหมายของบทบัญญัติ และความเหมาะสมในทางหลักนิติธรรม (Rule of law) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาทางกฎหมายเชิงวิชาการโดยเฉพาะในการวิจัยเรื่อง “สัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ” และ “สัญญาเช่าซื้อ” ซึ่งเป็นประเด็นที่กฎหมายลาวยังมิได้จัดประเภทอย่างชัดเจน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้วิธีการศึกษากฎหมายลายลักษณ์อักษรแบบลึกซึ้ง และเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายที่ใกล้เคียง เพื่อหาความหมายและผลทางกฎหมายที่เหมาะสมแก่บริบทของ สปป.ลาว

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบความแตกต่างของสัญญาทั้งสองประเภทใน 4 ประการคือ 1. ความแตกต่างระหว่าง “สัญญาซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ” กับ “สัญญาเช่าซื้อ” มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว เนื่องจากแม้ทั้งสองประเภทเกี่ยวข้องกับการชำระราคาด้วยวิธีผ่อนชำระแต่ผลทางนิติกรรมโดยเฉพาะ “การโอนกรรมสิทธิ์” และ “สิทธิของคู่สัญญา” แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ความไม่ชัดเจนนี้ก่อให้เกิดปัญหาจริงในทางปฏิบัติ เช่น การเรียกคืนทรัพย์สินโดยไม่ชอบ หรือความเสียหายแก่ฝ่ายที่เข้าใจผิดเกี่ยวกับสถานะของตนภายใต้สัญญา ความแตกต่างของลักษณะการโอนกรรมสิทธิ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว มาตรา 406 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าสัญญาซื้อขายมีผลทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อมีการตกลงราคาและส่งมอบ แม้ผู้ซื้อยังชำระไม่ครบก็ถือว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้ว ในทางตรงกันข้าม สัญญาเช่าซื้อยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะ แต่พอจะอนุมานจากบทว่าด้วย “การเช่า” ตามมาตรา 434 และ มาตรา 414 - 417 ได้ว่า ผู้ให้เช่าซื้อยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจนกว่าผู้เช่าจะชำระเงินครบถ้วนภายในระยะเวลาตามข้อตกลง จึงถือเป็นการผสมระหว่างการเช่าและสิทธิจะซื้อภายหลัง 2. ข้อแตกต่างทางกฎหมายสัญญา การซื้อขายผ่อนชำระ โอนกรรมสิทธิ์ทันทีหลังส่งมอบแม้ยังชำระไม่ครบ ส่วนในด้านสัญญาเช่าซื้อ กรรมสิทธิ์อยู่กับผู้ให้เช่าจนกว่าจะชำระครบความแตกต่างนี้สำคัญมาก เพราะหากผู้ซื้อในระบบผ่อนชำระผิดนัด ผู้ขายไม่สามารถยึดทรัพย์สินได้โดยพลการ ต้องใช้วิธีฟ้องศาลเพื่อบังคับชำระ ในขณะที่ในสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิยึดทรัพย์สินทันทีเพราะกรรมสิทธิ์ยังไม่ได้โอน 3. ความเสี่ยงและความรับผิดชอบของคู่สัญญา ด้านความเสี่ยงของผู้รับทรัพย์สิน ในสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ผู้ซื้อมีความเสี่ยงเต็มที่ กล่าวคือ หากทรัพย์สินเกิดความเสียหาย สูญหาย หรือเสื่อมสภาพ ผู้ซื้อไม่สามารถเรียกคืนเงินได้ เพราะถือว่าเป็นเจ้าของแล้ว ในขณะที่ในสัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่ายังไม่ได้เป็นเจ้าของ หากความเสียหายเกิดโดยไม่มี ความผิดของผู้เช่า เช่น เหตุสุดวิสัยอาจไม่ต้องรับผิดชอบในทรัพย์สินดังกล่าว 4. ด้านความรับผิดชอบทางการเงิน สัญญาทั้งสองแบบกำหนดให้ผู้ซื้อหรือผู้เช่าชำระเงินเป็นงวด หากผิดนัดจะมีผลทางกฎหมายต่างกัน เช่น ซื้อขายผ่อนชำระ ผู้ซื้อต้องชำระงวด แม้ไม่ได้ใช้ทรัพย์สินแล้วการบังคับคดีเป็นเรื่องคดีแพ่ง ส่วนสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อมักใช้เงื่อนไข “ยึดทรัพย์สิน” โดยไม่คืนเงินที่ชำระไป ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการเอาเปรียบและขัดต่อหลักความเป็นธรรม โดยเฉพาะหากผู้เช่าจ่ายเกือบครบแล้ว 5. สิทธิในการเลิกสัญญา ในสัญญาซื้อขาย เมื่อกรรมสิทธิ์โอนแล้ว การเลิกสัญญาจะต้องมีเหตุที่

ศาลยอมรับ เช่น “การผิดสัญญาอย่างร้ายแรง” เท่านั้นแต่ในสัญญาเช่าซื้อ มักกำหนดไว้ชัดว่า ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเลิกสัญญาและยึดทรัพย์ได้ทันทีหากผู้เช่าผิดนัดแม้แต่วินาทีเดียว ซึ่งอาจขัดต่อหลักความสมดุล โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เช่าจ่ายเงินไปมากแล้ว แต่กลับไม่ได้รับการคุ้มครอง หากพลาดเพียงครั้งเดียว ประเด็นสำคัญสำคัญทางกฎหมาย กฎหมายของ สปป.ลาว ยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้เช่าซื้อโดยเฉพาะ ทำให้ในทางปฏิบัติ ผู้ให้เช่าซื้อใช้อำนาจต่อรองเหนือกว่าอย่างมาก สร้างความไม่สมดุลทางนิติกรรม ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสียหายแก่ผู้บริโภค

วิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบสัญญาทั้งสองประเภทพบความแตกต่างของสัญญาที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงขอสรุปความแตกต่างในสัญญาทั้งสองใน 4 ประการ สัญญาซื้อขายผ่อนชำระและสัญญาเช่าซื้อแม้จะมีลักษณะคล้ายกันแต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องกรรมสิทธิ์ ความเสี่ยง และสิทธิในการบังคับใช้ตามกฎหมาย ช่องว่างในกฎหมายลาวที่ไม่มีบทบัญญัติแยกเกี่ยวกับเช่าซื้ออย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และเปิดช่องให้ผู้ประกอบการบางรายใช้ประโยชน์จากความไม่รู้ของผู้บริโภค โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอทางวิชาการโดยควรมุ่งไปที่การบัญญัติกฎหมายว่าด้วยเช่าซื้อโดยเฉพาะ การควบคุมสัญญาสำเร็จรูป และการส่งเสริมความเข้าใจเรื่อง “สิทธิในกรรมสิทธิ์” อย่างเป็นธรรมในระบบกฎหมายของ สปป.ลาว ผู้วิจัยได้สรุปผลความแตกต่างของสัญญาซื้อขายเงินผ่อนและสัญญาเช่าซื้อ ดังนี้

ประเด็นทางกฎหมาย	สัญญาซื้อขายเงินผ่อนชำระ	สัญญาเช่าซื้อ
การโอนกรรมสิทธิ์	โอนเมื่อส่งมอบ	โอนเมื่อชำระครบ
ความเสี่ยงต่อทรัพย์สิน	ตกอยู่กับผู้ซื้อ	ตกอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อ
สิทธิในการเลิกสัญญา	ต้องผ่านศาล / ผิดร้ายแรง	เลิกสัญญาได้ทันทีหากผิดนัด
วิธีแก้ไขกรณีผิดนัด	ฟ้องชำระหนี้	ยึดทรัพย์คืน
สิทธิของผู้บริโภค	จำกัด	จำกัดกว่าหากไม่มีการควบคุมทางกฎหมาย

วิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การเข้าใจผิดของคู่สัญญาเกี่ยวกับประเภทของสัญญาทั้งสองในนัยยะสำคัญ 4 ประการดังนี้คือ 1. ปัญหาการเข้าใจผิดเกี่ยวกับประเภทของสัญญาระหว่างสัญญาซื้อขายเงินผ่อนชำระกับสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งเป็นประเด็นกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และสถานะทางกฎหมายของคู่สัญญาโดยตรง หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า

สัญญาเป็นการซื้อขาย ในขณะที่อีกฝ่ายถือว่าเป็นเช่าซื้อ ความคลาดเคลื่อนนี้อาจทำให้ฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย เช่น ถูกยึดทรัพย์คืนโดยที่ตนเข้าใจว่ามีกรรมสิทธิ์แล้ว เป็นต้น 2. การบังคับใช้สัญญาเมื่อเจตนาไม่ตรงกัน เจตนารมณ์ของคู่สัญญา คือหลักพื้นฐานในการตีความนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว มาตรา 5 และ 6 ซึ่งระบุว่า หากข้อความไม่ชัดเจน ต้องตีความตามเจตนาที่แท้จริง และหากมีข้อสงสัย ต้องให้ประโยชน์แก่ฝ่ายที่มีได้ร่างสัญญานั้น ในกรณีที่คู่สัญญาเข้าใจไม่ตรงกันว่าเป็นสัญญาประเภทใด เช่น ผู้ซื้อเชื่อว่าเป็นการ “ซื้อขายแบบผ่อนจ่าย” แต่ผู้ขายจัดให้เป็น “เช่าซื้อ” โดยไม่อธิบายเงื่อนไขชัดเจน เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น ข้าราชการอาจยึดทรัพย์คืนได้ทันที ทั้งที่ผู้ซื้อคิดว่าตนมีกรรมสิทธิ์แล้ว ก่อให้เกิดข้อพิพาทที่อาจต้องอาศัยศาลตีความ ในการพิจารณาว่าจะถือเป็นสัญญาประเภทใด ควรพิจารณาจากองค์ประกอบ ได้แก่ ถ้อยคำในสัญญา, ลักษณะการส่งมอบทรัพย์, วิธีการชำระเงิน, พฤติการณ์แวดล้อมขณะทำสัญญา และพฤติกรรมของคู่สัญญาหลังทำสัญญา หากพบว่าฝ่ายหนึ่งมีความเข้าใจผิดโดยสุจริต หรืออีกฝ่ายจงใจหลอกลวง ศาลอาจพิจารณาว่าสัญญานั้นควรตีความเป็นโมฆียะ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่เสียหายจากความไม่ชัดเจนหรือการปกปิดข้อมูล อาทิเช่น ผู้บริโภคซื้อรถจักรยานยนต์โดยเข้าใจว่าเป็น “การซื้อขายแบบผ่อนชำระ” แต่จริงแล้วเป็น “เช่าซื้อ” เมื่อผู้ซื้อชำระงวดเพียงครั้งเดียว ผู้ขายยึดรถโดยไม่คืนเงิน ทำให้ผู้ซื้อเสียหายทั้งสิทธิและทรัพย์สิน ซึ่งในเชิงหลักการ หากผู้ขายไม่ชี้แจงสิทธิและผลทางกฎหมายของสัญญาอย่างเพียงพอ อาจถือว่าเป็นการ “แสดงเจตนาไม่สุจริต” และทำให้สัญญาถูกเพิกถอนได้ 3. ความเป็นโมฆะหรือโมฆียะตามกฎหมายแพ่งลาว ตามประมวลกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว มาตรา 22 ถึง มาตรา 28 กำหนดกรณีที่นิติกรรมจะตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะ ได้แก่ มาตรา 24 นิติกรรมฝ่าฝืนกฎหมายหรือศีลธรรม ตกเป็นโมฆะ, มาตรา 24 ผู้ทำสัญญาไม่มีความสามารถ ตกเป็นโมฆะ, มาตรา 24 เกิดจากความเข้าใจผิด หลอกลวง หรือน้อยลง ตกเป็นโมฆียะ ดังนั้นการเข้าใจผิดเกี่ยวกับ “ประเภทของสัญญา” อาจเข้าข่ายตามมาตรา 19 ได้โดยเฉพาะหากเข้าใจผิดในสาระสำคัญ เช่น ความเป็นเจ้าของทรัพย์ หรือสิทธิในการเลิกสัญญา หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นการเข้าใจผิดโดยสุจริต และเกิดจากการที่อีกฝ่ายจงใจไม่เปิดเผยข้อเท็จจริง เช่น ไม่แจ้งว่า “กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจนกว่าจะชำระครบ” ก็อาจเพิกถอนสัญญานั้นได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ศาลเห็นว่าสัญญาไม่ชอบด้วยเจตนาอาจมีผลให้บอกล้างสัญญาได้หรือเรียกคืนเงินที่ชำระไป และอาจเรียกค่าเสียหายจากการหลอกลวงหรือผิดสัญญาส่วนกรณีที่ข้อความในสัญญาขัดแย้งกัน เช่น ระบุว่า “โอนรถทันที” แต่ในเงื่อนไขแนบท้ายกลับระบุว่า

“กรรมสิทธิ์ยังอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อ” ย่อมก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนซึ่งอาจเข้าข่าย “ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม” (Unfair term) และขัดต่อหลักความสุจริตตามหลักสากล 4. การเข้าใจผิดในหลักนิติธรรม (Rule of Law) กรณีที่ฝ่ายผู้บริโภคตกอยู่ในสถานะเสียเปรียบเพราะเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะของสัญญา รัฐควรมีบทบาทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคให้สามารถทราบสิทธิของตนอย่างชัดเจน และมีการควบคุมสัญญาแบบสำเร็จรูป (standard form contract) อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในระบบที่ผู้ขายหรือผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายจัดทำสัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียว

สรุปผลทางกฎหมายของสัญญาทั้งสองประเภทตามกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว

ประเด็น	แนวทางกฎหมายแพ่งของสปป.ลาว
เจตนาไม่ตรงกัน	ให้พิจารณาความมุ่งหมายของคู่กรณีเป็นหลัก (ม.19,24)
ถ้อยคำคลุมเครือ	ตีความเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายเสียเปรียบ (ม.5-6)
เข้าใจผิด/หลอกลวง	อาจเป็นโมฆียะ (ม.24)
บอกล้างสัญญา	ทำได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย
ผลจากโมฆียะ	คู่สัญญาต้องคืนสถานะ และชดใช้ค่าเสียหายได้

วิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขทางกฎหมายที่เหมาะสมกับสปป.ลาว ได้ดังนี้

1. ควรปรับปรุงกฎหมายให้มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับ “สัญญาเช่าซื้อ” เพื่อแยกประเภทและหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน
2. กำหนดให้ผู้ให้บริการมีหน้าที่แจ้งสิทธิ ผลทางกฎหมาย และสถานะของกรรมสิทธิ์แก่ผู้บริโภคอย่างชัดเจนก่อนลงนามทำสัญญา
3. พัฒนาแนวทางการตีความของศาลตามหลัก “ความสมดุลของสิทธิและภาระหน้าที่ของคู่สัญญา” และ “หลักความเป็นธรรมตามเจตนา” (intention-based fairness)

วิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ความรับผิดชอบแพ่งและทางอาญาหากมีการฝ่าฝืนกฎหมายของทั้งสองสัญญา (Liability under Civil and Criminal Law) พบว่าความรับผิดชอบแพ่งและทางอาญาสัญญาซื้อขายแบบผ่อนชำระและสัญญาเช่าซื้อ แม้จะมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่การไม่ชี้แจงเงื่อนไขหรือการร่างสัญญาอย่างคลุมเครืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ เจตนา และผลกระทบของการกระทำมีข้อพิจารณา 3 ประการคือ 1. ความรับผิด

ทางแพ่งของผู้ขายหรือผู้ให้เช่าซื้อ ในกรณีการผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่ง สปป.ลาว มาตรา 391, 392, 395 การไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือละเมิดข้อตกลง ก่อให้เกิดความรับผิด ได้แก่ การชดใช้ค่าเสียหาย เมื่อคู่สัญญาทำให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายตรงข้ามจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่และการคืนประโยชน์ที่ได้มาโดยมิชอบ เช่น การยึดทรัพย์สินในสัญญาเช่าซื้อโดยไม่คืนเงินที่ผู้บริโภคชำระมาแล้ว ตัวอย่างเช่น หากผู้ให้เช่าซื้อระบุเงื่อนไขว่าอาจยึดทรัพย์สินที่ผู้เช่าผิดนัดเพียงครั้งเดียวและไม่คืนเงินใด ๆ ที่ผู้เช่าชำระไปก่อนหน้านี้ อาจถือว่าเป็นเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมและเป็นเหตุให้ต้องชดใช้ค่าเสียหาย ในกรณีคู่สัญญาใช้สิทธิในทางที่ไม่สุจริต หากผู้ให้บริการร่างสัญญาโดยแอบแฝงข้อความหรือเจตนาทุจริต เช่น แอบใช้คำว่า “ซื้อ” หรือ “ผ่อน” ทั้งที่เป็นเช่าซื้อ อาจเข้าข่ายการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ตามมาตรา 23, 24 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งกำหนดว่านิติกรรมที่กระทำโดยเจตนาทุจริตหรือเพื่อหลีกเลียงกฎหมายให้ตกเป็นโมฆะได้ 2. ความรับผิดทางอาญาในกรณีฉ้อฉลหรือหลอกลวง คู่สัญญาอาจมีความผิดทางอาญาในความผิดฐานฉ้อโกง ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา สปป.ลาว มาตรา 233 ระบุว่า “ผู้ใดใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง ใช้ข้อความอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้อื่นโอนหรือยินยอมส่งมอบทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ถือเป็นความผิดฐานฉ้อโกง” นอกจากนี้การกระทำที่อาจเข้าข่ายความผิดนี้ เช่น การไม่แจ้งว่า “กรรมสิทธิ์ยังไม่โอน”, การใช้ถ้อยคำหลอกลวงในสัญญา เช่น “ซื้อผ่อน” แต่มีเงื่อนไขยึดทรัพย์สินทันที, การกำหนดค่าปรับหรือดอกเบี้ยเกินกฎหมาย หากเจตนาเพื่อแสวงหากำไรโดยไม่สุจริต และส่งผลเสียหายต่อผู้บริโภคจำนวนมาก อาจเข้าข่ายเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้ด้วย 3. ความสัมพันธ์ของความรับผิดแพ่งและอาญา ระบบกฎหมายแพ่งและอาญาของสปป.ลาว คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งและร้องทุกข์ในทางอาญาไปพร้อมกันได้ กล่าวคือ ผู้บริโภคสามารถเรียกค่าเสียหายและดำเนินคดีอาญากับคู่สัญญาที่มีพฤติการณ์ฉ้อโกงในคราวเดียว เช่นกรณี ผู้บริโภคเช่าซื้อรถจักรยานยนต์โดยเข้าใจว่าเป็น “ซื้อแบบผ่อนชำระ” และชำระเงินไปแล้วกว่าครึ่งหนึ่งของราคาทั้งหมด เมื่อผิดนัดเพียงหนึ่งงวด ผู้ให้เช่าซื้อยึดรถคืนโดยไม่คืนเงินแม้แต่หน่วย หากพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ หรือเจตนาปกปิดรูปแบบของสัญญาให้เข้าใจผิด อาจถูกดำเนินคดีในข้อหาฉ้อโกง และยังคงต้องชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งด้วย ดังนั้นความรับผิดทางแพ่งเกิดขึ้นเมื่อมีการผิดสัญญาหรือใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ความรับผิดทางอาญาเกิดเมื่อมีการหลอกลวง แสวงหาผลประโยชน์โดยไม่สุจริต และผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิทั้งทางแพ่งและทาง

อาญาควบคู่กันได้ ความชัดเจนของประเภทสัญญาและการเปิดเผยข้อมูลครบถ้วน จึงเป็นหัวใจสำคัญในการลดข้อพิพาทความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้

สรุปตารางเปรียบเทียบรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาของสัญญาทั้งสองประเภทของ สปป.ลาว

ประเภท	เกณฑ์พิจารณา	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผลทางกฎหมาย
แพ่ง	ผิดสัญญา ละเมิด หลอกลวง	ป.พ.ลาว ม.19, 24, 391, 392, 395	ชดเชยค่าเสียหาย คืน ทรัพย์
อาญา	เจตนาหลอกลวงโดยใช้ กลอุบาย	ป.อ.ลาว ม.233	จำคุก ปรับ ยึดทรัพย์

วิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขทางกฎหมายที่เหมาะสมกับสปป.ลาว ได้ดังนี้ 1. ควรพิจารณาแนวนโยบายของรัฐดังนี้ ออกกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคให้ครอบคลุมถึงสัญญาเช่าซื้อ 2. กำหนดให้มีการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของทั้งสองสัญญาให้ชัดเจน 3. ออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับควบคุมสัญญาสำเร็จรูปไม่ให้มีเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม เช่น ยึดของโดยไม่คืนเงิน เป็นต้น

4.วิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 4 วิเคราะห์กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสัญญาทั้งสองประเภท (Legal Case Studies and Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์กรณีที่เกิดขึ้นจริงใน สปป.ลาวหรือบริเวณที่มีการใช้สัญญาเช่าซื้อและผ่อนชำระอย่างแพร่หลาย เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ ตามด้วยการวิเคราะห์ผลทางกฎหมายในเรื่องสิทธิในกรรมสิทธิ์และการคืนของเมื่อเกิดข้อพิพาทความขัดแย้งจากการทำสัญญาทั้งสองประเภท ในประเด็นข้อพิพาทเรื่อง “กรรมสิทธิ์” และ “การคืนของ” จากกรณีศึกษาทั้งสองข้างต้นมีสาระสำคัญที่ควรวิเคราะห์เพิ่มเติมในสองประเด็นคือ 1. ข้อพิพาทเกี่ยวกับ “กรรมสิทธิ์” ในทั้งสองสัญญา ข้อพิพาทหลักอยู่ที่ใครคือเจ้าของทรัพย์สินอย่างแท้จริงซึ่งมีความสำคัญต่อสิทธิในการใช้ประโยชน์ โอน และจำหน่ายทรัพย์ หากฝ่ายใดมีกรรมสิทธิ์แล้วอีกฝ่ายไม่สามารถยึดคืนได้โดยไม่ผ่านกระบวนการศาล กฎหมายแพ่งของ สปป.ลาว มีหลักว่า “กรรมสิทธิ์ย่อมโอนเมื่อมีการตกลงและส่งมอบ” เว้นแต่จะมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 365 ถึงมาตรา 369 ดังนั้น หากสัญญาไม่ได้ระบุชัด

ว่าเป็นการเช่าซื้อ ศาลอาจตีความว่าเป็นการซื้อขายตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญา และถือว่ากรรมสิทธิ์โอนแล้ว 2. การคืนของและการยึดทรัพย์ แม้ในทางพาณิชย์ สัญญาเช่าซื้อมักให้สิทธิบริษัทในการยึดทรัพย์คืนเมื่อผิดนัด แต่หากไม่แจ้งเงื่อนไขล่วงหน้าไม่ให้โอกาสแก้ไขไม่คืนเงินบางส่วนอาจเข้าข่าย “การยึดโดยมิชอบ” และละเมิดต่อสิทธิของผู้บริโภค ตามหลักความเป็นธรรมในสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อควรใช้สิทธิภายใต้กรอบกฎหมาย เช่น ฟ้องร้องก่อนยึด หรือแจ้งอย่างชัดเจนถึงสิทธิและหน้าที่ เป็นต้น

สรุปจากกรณีศึกษาในแขวงจำปาสัก และในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมทองคำ

ประเด็นกฎหมาย	กรณีแขวงจำปาสัก	กรณีสามเหลี่ยมทองคำ
ประเภทสัญญา	เช่าซื้อโดยไม่แจ้ง	ผ่อนชำระโดยไม่เป็นลายลักษณ์อักษร
ความเข้าใจของผู้ซื้อ	เข้าใจผิดว่าเป็นการซื้อขาย	เข้าใจว่าเป็นเจ้าของโดยสมบูรณ์
การโต้แย้งกรรมสิทธิ์	ผู้ให้บริการยึดทรัพย์ทันที	แจ้งความฐานขายของโดยไม่มีกรรมสิทธิ์
ผลทางกฎหมาย	อาจเข้าข่ายฉ้อฉล / ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	การบังคับคืนของไม่มีมูลทางกฎหมายชัดเจน

วิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขทางกฎหมายที่เหมาะสมกับสปป.ลาวได้ดังนี้ขอเสนอแนะเชิงนโยบายของรัฐจากกรณีศึกษา คือ 1. รัฐควรกำหนดมาตรฐานสัญญาที่ต้องแยก “ผ่อนชำระ” กับ “เช่าซื้อ” อย่างชัดเจน 2. รัฐควรจัดให้มีหน่วยงานควบคุมแบบฟอร์มสัญญาและเงื่อนไขในการบังคับคืนของกรณีมีการผิดสัญญาของทั้งสองประเภท 3. สนับสนุนให้มีศาลผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคหรืออนุญาโตตุลาการเฉพาะด้านสำหรับคดีสัญญาทั้งสองประเภท 4. รัฐควรส่งเสริมและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนประชาชนลาวเกี่ยวกับสัญญาทั้งสองประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยฉบับนี้พบความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างสัญญาทั้งสองประเภท โดยเฉพาะเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ ความเสี่ยงของทรัพย์สิน และสิทธิในการเลิกสัญญา ซึ่งส่งผลต่อการบังคับใช้สัญญาอย่างมาก เช่น สัญญาผ่อนชำระถือว่าผู้ซื้อได้กรรมสิทธิ์ทันทีที่ส่งมอบ แม้ยังไม่ชำระครบ ส่วนสัญญาเช่าซื้อกรรมสิทธิ์ยังอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น ในทางปฏิบัติ การที่ผู้บริโภคเข้าใจผิดว่าเป็นสัญญาซื้อขายขณะที่แท้จริงเป็นเช่าซื้อ อาจนำไปสู่ความเสียหาย เช่น การสูญเสียทรัพย์สินโดยไม่สามารถอ้างสิทธิได้ หรือไม่ได้รับคืนเงินที่ชำระไป แม้จะชำระแล้วเป็นส่วนใหญ่ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งมีบทเกี่ยวกับความเป็นโมฆียะ แต่กลไกคุ้มครองยังไม่เข้มแข็ง กรณีผู้ขายหรือผู้ให้เช่าซื้อใช้ข้อความคลุมเครือหรือไม่แจ้งสิทธิ อาจเข้าข่ายผิดสัญญาหรือกระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามกฎหมายอาญา การใช้สัญญาสำเร็จรูปที่ไม่เป็นธรรมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่พบอย่างแพร่หลาย กรณีศึกษาในเขตเศรษฐกิจพิเศษสะท้อนว่า ในทางปฏิบัติมีการใช้สัญญาคลุมเครือโดยไม่ระบุประเภทชัดเจน ไม่แจ้งสิทธิแก่ผู้บริโภค และยึดทรัพย์สินโดยไม่ผ่านศาลหรือไม่แจ้งล่วงหน้า เป็นภาพสะท้อนของปัญหาเชิงโครงสร้างในระบบกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิประชาชน คณะทีมวิจัยได้ร่วมกันอภิปรายผลโดยแยกเป็น 4 เรื่องที่สำคัญโดยมีตารางเปรียบเทียบความแตกต่างของทั้งสองสัญญา, ผลทางกฎหมายกรณีเข้าใจผิดเกี่ยวกับประเภทของสัญญา, ความรับผิดชอบแพ่งและทางอาญาของทั้งสองสัญญาหากมีการฝ่าฝืนข้อกำหนดทางกฎหมาย โดยได้นำกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสปป.ลาว ที่เกิดขึ้นในแขวงจำปาสัก และในเขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมทองคำ

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สัญญาซื้อขายแบบผ่อนชำระและสัญญาเช่าซื้อมีความแตกต่างที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาใน สปป.ลาว หากไม่มีการแก้ไขเชิงโครงสร้างทั้งในระดับบทบัญญัติ กฎหมาย และการตีความแล้ว ระบบกฎหมายจะยังคงเอื้อให้เกิดการใช้สัญญาในลักษณะเอาเปรียบและไม่เป็นธรรม ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการปฏิรูปทั้งเชิงกฎหมาย หลักวิชา และการศึกษา เพื่อสร้างความสมดุลและความเป็นธรรมในระบบกฎหมายของสปป.ลาว ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการปฏิรูปทั้งเชิงกฎหมาย หลักวิชา และตัวอย่างกรณีศึกษา เพื่อสร้างความสมดุลและความเป็นธรรมในระบบกฎหมายของสปป.ลาวต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้มีการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้ การเปรียบเทียบระบบกฎหมายเช่าซื้อของประเทศ

ในกลุ่มประเทศสมาชิกในอาเซียน, การศึกษาธุรกรรมเข้าซื้อผ่านระบบดิจิทัล, การศึกษาวิเคราะห์ธุรกรรมเข้าซื้อในพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษที่แตกต่างกับการซื้อขายสินค้าเงินผ่อนและเข้าซื้อสินค้า, แนวทางกฎหมายเชิงนโยบายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคการเอาเปรียบของคู่สัญญาและหลักนิติกรรมสัญญาร่วมสมัยที่เน้นเจตนารมณ์ ความสมดุล และความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญาในยุคดิจิทัล เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางกฎหมายในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาเข้าซื้อ เสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งโดยระบุลักษณะของสัญญาเข้าซื้อ กำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา และคุ้มครองผู้เข้าซื้อจากการยัดทรัพย์สินโดยไม่เป็นธรรม

2. รัฐควรกำหนดหรือควบคุมแบบสัญญาสำเร็จรูป เสนอให้มีกฎหมายควบคุมสัญญาผ่อนชำระและเข้าซื้อ โดยกำหนดข้อความที่ต้องแสดงอย่างชัดเจน ห้ามใช้เงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม เช่น ค่าปรับสูงเกินควรหรือการยัดทรัพย์สินโดยไม่แจ้งล่วงหน้า เป็นต้น

3. ในสัญญาทั้งสองประเภทควรมีการแจ้งสิทธิและภาระหน้าที่ โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องแจ้งสถานะของกรรมสิทธิ์ เงื่อนไขการชำระเงิน และสิทธิของผู้เข้าซื้อก่อนลงนามในสัญญา พร้อมทั้งมีแบบฟอร์มชี้แจงสิทธิแบบมาตรฐาน

4. จัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทเฉพาะเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยเสนอให้ตั้งศูนย์อนุญาโตตุลาการด้านผู้บริโภคหรือกลไกการไกล่เกลี่ยในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการศาล

5. แก้ไขปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ครอบคลุมกับสัญญาหรือธุรกรรมในยุคดิจิทัล เสนอให้ตรากฎหมายเฉพาะที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะธุรกรรมผ่านแอปพลิเคชันหรือดิจิทัลแพลตฟอร์ม

6. ข้อเสนอแนะเชิงหลักวิชา เสนอให้นำทฤษฎี “กรรมสิทธิ์เชิงเงื่อนไข” เพื่อรองรับสถานะของผู้เข้าซื้อที่ชำระเงินไปบางส่วน รวมถึงเสนอให้ศาลสามารถใช้หลัก “Substantive Fairness” ในการเพิกถอนหรือปรับแก้เงื่อนไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และการตีความโดยอิงหลักความสุจริตของคู่สัญญาและความสมดุลเท่าเทียมกันของคู่สัญญาในสัญญาทั้งสองประเภท

เอกสารอ้างอิง

- สินสิริวณิชย์ อธิวัฒน์. (2024). ปัญหากฎหมายในธุรกิจเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565. CMU Journal of Law and Social Sciences, 17(2), 202–234. จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/274293>
- วิจิตา คะแนนสิน และณัฐมน สุนทรมีเสถียร. (2019). มองโลกแบบ “ประโยชน์นิยม” แนวคิดที่เชื่อว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่คือสิ่งที่ดีที่สุด. จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/274293>
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. (2016). กฎหมายกับธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม. กระทรวงยุติธรรมมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวและองค์การร่วมมือสากลัญญ์ปุ่ (JICA) (2023), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งสปป.ลาว. จาก : <https://na.gov.la/wp-content/uploads/2021/11/31.-%E0%BA%9B%E0%BA%B0%E0%BA%A1%E0%BA%A7%E0%BA%99%E0%BA%81%E0%BA%BB%E0%BA%94%E0%BB%9D%E0%BA%B2%E0%BA%8D%E0%BB%81%E0%BA%9E%E0%BB%88%E0%BA%87-2018.pdf>
- ประมวลกฎหมายอาญา สปป.ลาว (2017) จาก: <https://na.gov.la/wp-content/uploads/2021/11/12.%E0%BA%9B%E0%BA%B0%E0%BA%A1%E0%BA%A7%E0%BA%99%E0%BA%81%E0%BA%BB%E0%BA%94%E0%BB%9D%E0%BA%B2%E0%BA%8D%E0%BA%AD%E0%BA%B2%E0%BA%8D%E0%BA%B2-2017.pdf>
- กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า. (2022). รายงานธุรกรรมเช่าซื้อในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ. จาก : <https://www.ditp.go.th>, <https://www.ditp.go.th/international-foreign-market>
- David René. (1985). Major Legal Systems in the World Today. London: Sweet & Maxwell.

- Micklitz, Hans-W. (2011). *Unfair Terms in Consumer Contracts in the EU*. Oxford: Hart Publishing.
- ASEAN Automotive Federation. (2024). "Statistics Year-to-Date March 2024." Accessed May 1 2024. https://www.asean-autofed.com/files/AAF_Statistics_ytd_mar2024.pdf.
- Jean-Jacques Rousseau. (2014). *The Social Contract & Discourses*. Translated by G. D. H. Col Accessed May 4 2024. <https://www.gutenberg.org/cache/epub/46333/pg46333-images.html>.
- Ministry of Trade and Industry Singapore (MTI). (2024). "Hire-Purchase." Accessed May 1 2024. <https://www.mti.gov.sg/Resources/Legislation/Hire-Purchase-FAQs>.
- Nida Broughton. (2024). *Economic Rationales for Regulating Markets*, Scrutiny Unit, June 2011. Accessed May 20 2024. <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons/Scrutiny/Rationale-for-regulating-markets.pdf>.
- Organization Internationale des Constructeurs d'Automobiles. (2024). *Production Statistics. 2023*. Accessed May 1 2024. <https://www.oica.net/category/>.
- Zimmermann Reinhard (1996), *the Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: OUP.
- UNCTAD. (2016). *Manual on Consumer Protection Legislation (2016)* Geneva: United Nations.
- Stefan Vogenauer, *Interpretation of Contracts and Control of Unfair Terms in Asia: A Comparison*, 2020, Pages 477–558 Accessed May 1 2024, <https://doi.org/10.1093/oso/9780198850427.003.0023>
- Gargat.I. (2023). *Unfair terms in contracts involving consumers*.